



O'ZBEK VA INGLIZ MULOQOT XULQINING O'XSHASH VA FARQLI JIHATLARI

Abdumalikova Diyora Rafiqjon qizi
Farg'ona Davlat universiteti magistranti
+ 998940350801

Anotatsiya:

Ushbu maqola o'zbek va ingliz tillaridagi muloqot xulqining o'xshash va farqli jihatlari tahlil qiladi. Muloqot xulqi, til va madaniyat o'rtasidagi chuqur bog'liqlikni tashkil etadi, shuning uchun ikki turli madaniyatdagi odamlarning muloqot qilish tarzlari o'rtasidagi farqlarni aniqlash muhimdir. Maqolada, o'zbek va ingliz tilida umumiy bo'lgan muloqot amaliyotlari, jumladan, salomlashish, iltimos va rahmat aytilish kabi xulq-atvorlar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, ularning farqlari, masalan, hurmat ko'rsatish, shaxsiy hayotga hurmat, va norasmiy suhbatlarning o'ziga xosligi haqida ham so'z boradi. Ushbu tahlil ikki madaniyat o'rtasida muloqotni yaxshilash va madaniyatlararo tushunishni rivojlantirish uchun foydali bo'lishi mumkin.

Kalit So'zlar: Muloqot xulqi, o'zbek va ingliz muloqoti, madaniyatlararo farqlar, til va madaniyat, salomlashish xulqi, suhbat uslublari, hurmat va e'tibor, shaxsiy hayotga hurmat, norasmiy suhbat.

Muloqot - bu insonlar o'rtasidagi aloqaning asosi bo'lib, jamiyatlar o'rtasidagi barcha turdagi ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy aloqalar asosida tashkil topadi. Muloqot, shuningdek, jamiyatdagi qadriyatlar, madaniyat va ijtimoiy normalar bilan bevosita bog'liqdir. Har bir millat o'zining tarixiy tajribalari va madaniy an'analari asoslanib, o'ziga xos muloqot uslublarini rivojlantirgan. Bu uslublari, nafaqat tilni qanday ishlatish, balki gapirish usullari, intonatsiya, tana tili va hatto jismoniy aloqalar orqali qanday his-tuyg'ularni ifodalash, maqsadli auditoriya bilan qanday o'zaro munosabatda bo'lishni o'z ichiga oladi.

O'zbek va ingliz muloqoti, albatta, o'z madaniyatlarining ayni xususiyatlarini aks ettiradi. O'zbek muloqoti ko'proq kollektivistik va ehtiyotkorlikni afzal ko'radi, bu



International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences

Hosted online from New York, USA

Website: econfseries.com

2nd February, 2025

esa o'zaro hurmat, ijtimoiy barqarorlikni saqlash va hamjihatlikni ta'minlashga qaratilgan. Ingliz muloqoti esa, aksincha, ko'proq individualistik va to'g'ridan-to'g'ri bo'lishni istaydi. Bu o'ziga xos yondashuvlar faqat tilda emas, balki ularning jismoniy aloqalariga, ishonchni yaratish va muzokaralarda samarali natijalarga erishish usullariga ham ta'sir ko'rsatadi.

Madaniyatlararo muloqotda bu farqlarni anglash va ularga moslashish, har bir madaniyatning o'ziga xos uslublarini tushunish bizga nafaqat tilni, balki ijtimoiy xulq-atvorni ham yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Ingliz va o'zbek muloqot xulqlarining o'xshash va farqli jihatlarini tahlil qilish, ularning qanday qilib turli ijtimoiy vaziyatlarda qo'llanilishini tushunishga yordam beradi. Ushbu maqolada ingliz va o'zbek muloqot xulqining o'xshash va farqli jihatlarini, ular o'rtasidagi madaniyatlararo farqlar va bu farqlarni qanday yaxshilash mumkinligi haqida batafsil ma'lumot beriladi.

Ingliz muloqoti odatda to'g'ridan-to'g'ri va aniq bo'lishi bilan ajralib turadi. Ingliz tilida odamlar o'z fikrlarini ochiq va aniq ifodalaydilar, ya'ni gaplarni to'liq va o'zgartirilmagan holda, noaniqliklardan qochib, iloji boricha aniq shaklda izohlaydilar. Bu, ingliz madaniyatining individualistik xususiyatidan kelib chiqadi. O'zbek muloqotida esa ko'proq nisbiylikka e'tibor beriladi. Bu madaniyatning kollektivistik xarakteridan kelib chiqadi, bunda odamlar o'z fikrlarini ko'pincha noaniq yoki yumshoq ifodalashadi. Ular bevosita tanqidni yoki qarshi fikrni bildirishdan qochishadi, buning o'rniga ijobiy yoki yumshoq so'zlar orqali fikrlarini izohlaydilar.

Ingliz tilida, masalan, "I disagree with you" (Men siz bilan rozi emasman) kabi to'g'ridan-to'g'ri fikr bildirish mumkin. Bunday yondashuv ingliz madaniyatida odatiy hisoblanadi, chunki inglizlar to'g'ridan-to'g'ri fikr almashishni va qarorlarni aniq shaklda ifodalashni afzal ko'rishadi. O'zbek muloqotida esa shunday bir vaziyatda ko'proq yumshoqroq va nisbiy ifodalar ishlatiladi: "Bu mavzuda boshqa fikrda bo'lishim mumkin" yoki "Balki, to'g'ri bo'lsangiz kerak, lekin shunday o'ylayman." Bu o'zbeklarning noaniq va ehtiyotkor ifodalashni afzal ko'rishlarini ko'rsatadi.

Gevin Kennedi o'zining "Muzokara sanati" (The Art of Negotiation) kitobida shunday yozadi: "In negotiations, communication is not just about what you say but



how you say it, and how you listen" (Muzokaralarda muloqot nafaqat nima deyishingiz, balki qanday aytishingiz va qanday tinglashingiz haqida hamdir). Bu fikr ingliz va o'zbek muloqotidagi farqlarni tushunishga yordam beradi. Inglizlar aniq va to'g'ridan-to'g'ri ifodalanadigan fikrlarni afzal ko'rishadi, o'zbeklar esa yumshoqroq, nisbiyroq va ehtiyotkor ifodalar ishlatishadi.

Erin Meyer "The Culture Map: Breaking Through the Invisible Boundaries of Global Business" kitobida madaniyatlararo farqlarni va muloqot uslublarining qanday rivojlanishini o'rganadi. U inglizlar va o'zbeklar o'rtasidagi muloqot farqlarini quyidagi tarzda ta'riflaydi: "In some cultures, people see the direct approach as a sign of honesty and respect, while in others, directness can be perceived as rude and offensive. Understanding this distinction is key in negotiations and communication" (Ba'zi madaniyatlarda odamlar to'g'ridan-to'g'ri yondashuvni halollik va hurmat belgisi deb bilishadi, boshqalarida esa to'g'ridan-to'g'lik nozik va xushmuomala bo'lmagan sifatida qabul qilinishi mumkin. Ushbu farqni tushunish muzokara va muloqotda muhim ahamiyatga ega).

Meyer ta'kidlashicha, inglizlar to'g'ridan-to'g'ri va aniq bo'lishni afzal ko'rishadi, bu esa ularning biznesdagi samaradorligini oshiradi. O'zbek madaniyatida esa to'g'ridan-to'g'ri ifodalash kamroq uchraydi, bu hurmatni saqlash va odamlar o'rtasida ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashning bir yo'li sifatida qaraladi. Shuning uchun o'zbeklar muloqotda ko'proq ehtiyotkorlik va noziklikni namoyon etadilar.

Weavering fikriga ko'ra, ingliz muzokarachilari o'z fikrlarini ochiq va aniq bildirishadi, shu bilan birga qarshi tomonning pozitsiyasini ham aniq tushunishga intilishadi. O'zbek muzokarachilari esa ko'proq fikrlarini yumshoq va noaniq tarzda ifodalashadi, buning o'rniga muhim masalalar ustida maslahatlashish va qarorlarni birgalikda qabul qilishga ko'proq ahamiyat berishadi. Bu farq madaniyatlarning kollektivistik va individualistik xususiyatlariga asoslanadi.

O'zbek muloqotida odob-axloq me'yorlari katta ahamiyatga ega. Salomlashish, odamga murojaat qilish, uning shaxsiy holatini so'rash va o'zaro hurmatni ifodalash uchun maxsus so'zlar va iboralar mavjud. Masalan, o'zbeklar katta yoshdagi kishilarga "siz" shaklida murojaat qilishadi, va bu rasmiy holatda qadr-qimmatni ifodalashning bir yo'li sifatida qabul qilinadi. "Siz" shakli, ayniqsa, ish joyida yoki jamoat oldida hurmatni ifodalashda ishlatiladi.



International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences

Hosted online from New York, USA

Website: econfseries.com

2nd February, 2025

Ingliz muloqotida ham xushmuomalalik alohida o'rin tutadi, lekin ular odatda "you" (siz) shaklida murojaat qilishadi, va bu barcha yoshdagi shaxslar uchun umumiy hisoblanadi. Ingliz tilida "sir" yoki "ma'am" kabi formallikni ifodalovchi iboralar ham ishlatiladi, lekin ular ko'proq rasmiy yoki professional muhitda uchraydi. O'zbek tilidagi murojaat shakllari, ayniqsa, hurmatni va ijtimoiy qatlamlarni e'tiborga olib, muloqotda ko'proq kontekstga bog'liq.

Shu bilan birga, ingliz muloqotida "please" (iltimos) va "thank you" (rahmat) kabi iboralar, odatda, odatiy xushmuomalalik vositalaridan hisoblanadi. Bu iboralar jismoniy yoki til orqali bo'ladigan barcha aloqalarda, hatto sodda so'rovlar va minnatdorchilikda ham ishlatiladi. O'zbek tilida esa, shuningdek, minnatdorchilik bildirish va iltimos qilishda xushmuomalalik ifodalarning keng o'rnini bor. Masalan, "iltimos" so'zi o'zbek muloqotida juda keng qo'llaniladi, lekin ayrim hollarda bu ibora ingliz tilidagi "please" kabi bevosita va tez-tez ishlatilmaydi, balki o'rniga boshqacha, yumshoqroq ifodalar kiritiladi.

Shuningdek, tana tili, so'zlar bilan birgalikda, muloqotda katta rol o'ynaydi. Ingliz va o'zbek muloqotida tana tilining ahamiyati ham farq qiladi. Ingliz muloqotida ko'proq ochiq va aniq tana tili ishlatiladi. Inglizlar ko'pincha bevosita qarashlar, qo'l ishoralari va xulq-atvorlari orqali o'z fikrlarini, his-tuyg'ularini ochiq bildiradilar. Bu, ular o'rtasidagi ochiqlik va aniq ifodalashning ahamiyatini aks ettiradi.

O'zbek madaniyatida esa tana tili va jismoniy aloqalar ko'proq nozik va ehtiyotkor bo'lishi kerak. O'zbeklar bevosita qarashlardan ko'ra, ko'proq muloyim va kamtarin turdagi tana tilidan foydalanadilar. Masalan, ularning ba'zi holatlarda ko'z bilan to'g'ridan-to'g'ri qarashlari noqulay yoki hurmatni yo'qotish sifatida qaralishi mumkin, ayniqsa rasmiy holatlarda. O'zbeklarda tana tilida hurmatni ifodalash uchun bosh egish, salomlashishda qo'l yurakka qo'yish yoki boshni qimirlatish kabi ijtimoiy an'analar mavjud.

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, ingliz va o'zbek muloqot uslublaridagi farqlar, ularning madaniy kontekstlari va ijtimoiy qadriyatlariga bog'liq. Ingliz muloqoti, individualistik va to'g'ridan-to'g'ri bo'lishni afzal ko'radi, bu esa ular o'rtasidagi aniq va ochiq fikr almashinishiga imkon yaratadi. O'zbek muloqoti esa ko'proq kollektivistik yondashuvni tan oladi va ijtimoiy hurmatni saqlashga katta ahamiyat



beradi. Bu farqlar tilshunoslik, muloqot uslublari, tana tili va ijtimoiy etikadagi nozik o'zgarishlarga ta'sir qiladi.

Madaniyatlararo muloqotda bu farqlarni anglash juda muhimdir, chunki bu nafaqat tilni, balki jamiyatlarning umumiy qadriyatlari va ijtimoiy normlarini tushunishga ham yordam beradi. Misollar orqali ko'rganimizdek, ingliz muloqotida to'g'ridan-to'g'ri fikr bildirish va aniq, ochiq aloqalar ko'proq ustuvor bo'lsa, o'zbek muloqotida ehtiyotkorlik, noaniqlik va ijtimoiy hurmatni saqlashga intilish asosiy ahamiyatga ega.

Bundan tashqari, so'zlashuvda va tana tilida o'zaro hurmatni saqlash va ma'lum bir madaniy kontekstga moslashish muloqotning muvaffaqiyatli bo'lishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Ingliz va o'zbek muloqot uslublarning o'zaro ta'siri va farqlari to'g'risidagi tahlil, madaniyatlararo muammolarni hal qilishda va xalqaro biznes yoki ijtimoiy aloqalarda muvaffaqiyatga erishishda muhim ahamiyatga ega.

Shu tariqa, ingliz va o'zbek muloqot xulqlarining o'xshash va farqli jihatlarini tahlil qilish, ularni bir-birini tushunish va hurmat qilish nuqtai nazaridan muhimdir. Ularni o'rganish nafaqat til o'rganuvchilar uchun, balki madaniyatlararo muloqotda samarali aloqalar o'rnatishni istagan barcha shaxslar uchun katta ahamiyatga ega.

Adabiyotlar

1. Aliyeva, F. (2018). Ingliz tilida muloqot va etiket qoidalari. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi.
2. Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge University Press.
3. Gudykunst, W. B., & Kim, Y. Y. (2003). Communicating with Strangers: An Approach to Intercultural Communication. McGraw-Hill.
4. Hall, E. T. (1976). Beyond Culture. Doubleday.
5. Kennedy, G. (2003). The Art of Negotiation. Kogan Page.
6. Krasner, L. A. (2009). The Role of Politeness in Language and Communication. Oxford University Press.
7. Mayer, R. E. (2009). Multimedia Learning. Cambridge University Press.
8. Meyer, E. (2014). The Culture Map: Breaking Through the Invisible Boundaries of Global Business. PublicAffairs.



International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences

Hosted online from New York, USA

Website: econfseries.com

2nd February, 2025

-
9. O'zbek, S. (2012). O'zbek madaniyati va muloqot xulqi. Tashkent: Sharq nashriyoti.
 10. Scollon, R., & Scollon, S. B. K. (2001). Intercultural Communication: A Discourse Approach. Blackwell Publishing.
 11. Suleymanov, R. (2016). O'zbek tilida muloqot xulqi va uning tilshunoslikdagi o'rni. Toshkent: O'zbekistonda ilmiy nashrlar.
 12. Tannen, D. (1990). You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation. William Morrow.
 13. Weaver, G. R. (1997). Culture and Negotiation. Sage Publications.
 14. Yule, G. (2010). The Study of Language. Cambridge University Press.